

פרק ו': צרפת ועלייתה של הלאומיות האזרחית

שימו לב! יש לצפות בסרטונים המוצעים על מנת לוודא את מידת התאמתם לתלמידים.

פעילויות לפתיחת נושא

פעילות סמלים

המורה יציג בפני התלמידים תמונות רבות הקשורות למדינה ולסמליה (כגון: דגל המדינה, טלית, תמונת הצנחנים בכותל במלחמת ששת הימים, תמונת דוד בן גוריון ועוד).

לאחר מכן ישאל המורה את התלמידים:

- איזו תמונה מרגשת אתכם במיוחד? מדוע?
- איזו תמונה מסמלת לדעתכם את הזהות שלנו כיהודים?

פעילות בעקבות שירים

המורה ישמיע בכיתה שיר לאומי כדוגמת השירים: **"שיר בוקר"** או **"אני שייך לעם"** המזמנים דיון בנוגע לרגשות והתחושות העולים בעקבות קריאת השיר. מהו האופן שבו מוצג הקשר לעם או ל"מולדת" בשיר? מהיכן נובעת התודעה הלאומית?

פעילות בעקבות סרטון

הסרטון המרגש על זכייתו של **נעם גרשוני במדליית זהב באולימפיאדת הנכים** מזמן שאלות בנוגע לתחושות ולרגשות העולים בעקבות הצפייה. כמו כן, ניתן לשאול את התלמידים: מהם סמלי המדינה המופיעים בסרטון? מדוע אנו מתרגשים כשאנו רואים/שומעים אותם? מהי המשמעות של הצגת סמלים אלו לעיני קהל רב ובתקשורת העולמית?

מטרת פעילויות אלו היא לחשוף את התלמידים לנושא הלאומיות בדגש על הנקודות הבאות:

- כיצד מתגבשת לאומיות?
- כיצד היא באה לידי ביטוי?
- מה מאפיין אותה?

סרטונים

- **סרטון מצויר** אודות נפוליאון. ניתן לשלב עם מטלת צפייה כגון: מילוי "תעודת זהות" אודות נפוליאון.
- **סרטון מצויר המציג מעין "משפט היסטורי"** הנערך לנפוליאון המזמן דיון נפלא בשאלה - כיצד יש לזכור את נפוליאון? האם כמי שהפיץ את רעיונות המהפכה (חופש, שוויון, אחווה) או כמי שנטל את עצמאותם של בני הלאומים השונים אותם כבש?
- **סרטון המתאר את שחזור קרב "שלושת הקיסרים"** - קרב הניצחון של נפוליאון ליד העיר ברנו שבצ'כיה, המזמן דיון בשאלה - מה מניע אנשים אלו להשקיע זמן וכסף בשחזור קרב היסטורי? מה הדבר מלמד על חשיבותו של קרב זה לזמנו ולדורות?

סוגי הלאומיות

פעילות בעקבות שיר

השיר **"שבת אחים ואחיות"** מזמן דיון לגבי סוג הלאומיות (אתנית/אזרחית) הבאה לידי ביטוי בשיר. על התלמידים להביא הוכחות לגבי סוג הלאומיות על ידי ציטוטים מהשיר.

פעילות בעקבות המנונים

המורה יבקש מהתלמידים לחפש במרשתת 3-4 המנונים של מדינות שונות כדוגמת **המנון ארה"ב המנון צרפת המנון גרמניה** (ניתן כמובן לחלק לתלמידים דפים עם ההמנונים). על התלמידים להתייחס לערכים/דגשים הבאים לידי ביטוי בכל המנון ולסוג הלאומיות המשתקף מהם. לדוגמא: בהמנון הגרמני משתקפת הלאומיות האתנית (בין היתר, במילים: "נשות גרמניה, נאמנות גרמניה, יין גרמני, שירה גרמנית...") בעוד בהמנון האמריקאי משתקפת הלאומיות האזרחית ("מעל ארצם של בני החורין וביתם של האמיצים?")

פעילות - מיון משפטים: לאומיות אתנית או אזרחית?

המורה יתלה על הלוח שני כרטיסים. על אחד הכרטיסים יהיה רשום "לאומיות אתנית" ועל הכרטיס השני "לאומיות אזרחית". לאחר מכן, כל זוג תלמידים יקבל כרטיס עליו רשום משפט ועליו לתלותו על הלוח מתחת לכותרת המתאימה (לאומיות אתנית או אזרחית).

כרטיסים לדוגמא:

- ההשתייכות שלי לאומתי נובעת מלידתי לאומה זו.
- לאומיות מסוג זה היתה בגרמניה.
- לאומיות מסוג זה היתה בצרפת.
- הרעיונות והערכים המשותפים הם העומדים בבסיס לאומיות זו.

ניתן כמובן לצטט משפטים מתוך הפרק עצמו וכמו כן ניתן לבקש מהתלמידים לחבר משפטים בעצמם. על מנת לחדד את ההבדלים בין סוגי הלאומיות השונים, ניתן להיעזר בהגדרות הבאות:

הלאומיות האזרחית מדגישה את המסגרת המדינית. האמונה באותם ערכים ועקרונות יסוד יחד עם השותפות במסגרת המדינית הן הגורמות לרגשי הסולידריות והפטריוטיות של האזרחים. בעוד הלאומיות האתנית מדגישה את העבר, הרי הלאומיות האזרחית מדגישה את ההווה והעתיד. לפיכך, יכול היחיד לבחור את האומה שאליה הוא רוצה להשתייך.

דגם זה אומץ בצרפת ובעיקר במדינות שנוסדו בעת החדשה בעקבות הגירה מאירופה, כמו קנדה, אוסטרליה ובייחוד ארצות הברית. במדינות אלו נוכל למצוא מהגרים שהגיעו ממקומות שונים, לכל אחד מהם היסטוריה, שפה, תרבות ודת שונים, אך המשותף לכולם הוא הרצון להקים לאום חדש המתבסס על ערכים המשותפים לכולם.

הלאומיות האתנית מבוססת על היסודות האתניים, ההיסטוריים, התרבותיים והלשוניים המשויים לאומה את אופייה המיוחד. קרבת הדם של בני האומה, ההיסטוריה המשותפת שלהם, על גיבוריה, משבריה והישגיה, התרבות המיוחדת, הדת המקובלת על רוב חברי הקבוצה והשפה הלאומית - כל אלה מעוררים רגשות של שותפות וסולידריות ורצון לחיות יחד בחטיבה מדינית אחת.

(ערוך ע"פ ספר הלימוד "מסורת ומהפכות" בהוצאת מכון הר ברכה).

פעילות - ויכוח בסגנון "דיבייט": לאומיות אתנית או אזרחית?

ניתן לנהל ויכוח בצורת דיבייט כאשר על כל צד להציג את עמדתו לגבי סוג הלאומיות הרצויה תוך הצגת טיעונים לביסוס עמדתו.

פעילות - גרמניה או צרפת?

בדומה לפעילות הקודמת, על התלמידים למיין מושגים (אישים, מקומות, אירועים) על פי שייכותם לצרפת או לגרמניה. ניתן, כמובן, לבצע פעילות זו בדפים שיחולקו לתלמידים.

לדוגמא: נפוליאון, ניצחון בקרב ואלמי, לאומיות אתנית, זעם ושנאה כלפי הכובשים, רפובליקה ועוד)